

Landskap: *Blekinge* Upptecknat av: *Eric B. Karlsson*
 Härad: *Medelstadi* Adress: *Brästorp, Tving*
 Socken: *Tving* Berättat av: *Densamme*
 Uppteckningsår: *1947* Född år *1880* i *Brästorp, Tving*

Arbetsgillen. s. 1-5.
Hemmets prydnader. s. 6-8.

H. G. F.

LUF. 49.

ACC. N:R M. 10249 /

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skall här söka beskriva de arbetsgillen jag känner till genom min far och mor, /far född 1847, mor 1856 /,

Slättergille:

Då väderleken var gynsam den dag i slättern fick gårdens arbetsfolk lov att till en viss dag inbjuda till slättergille, hur många var beroende på arealen som skulle slåss /vmejas /, ingen fick infinna sig, som ej kunde handtera lie eller räfsa ty vid dylika tillfällen sattes betyg över deltagarnes skicklighet, husbondfolket förberedde gillet på bästa sätt.

Kl. 3 börjades arbetet och pågick till 5, då kom husbond ut med / lillfrukost / den bestod av smör, bröd, ost, vetebröd, kaffe och brännvin, så fortgick arbetet till kl. 8 då blev det frukost, även denna serverades ute och bestod av potatis, salt-sill, bröd, dricka eller mjölk och brännvin, kl. 10 blev det kaffe med kornmjölskringlor och brännvin.

Middagen serverades på gården intill köket och bestod av fläsk, kött, potatis, soppa, bröd, smör, dricka och någon sorts pankaka, brännvin, kl. 1/2 4 kaffe bredda smörgåsar och äggpankaka.

I regel arbetades så att vid 5 tiden var slättern slut då gick folket hem för att byta kläder och kom så åter vid 6 tiden, efter 7 började egentligen gillet vid 8 tiden intogs kvällsvard vid dukat bord å gården, här var alla förut uppräknade rätter kompletterade med grypankaka, ostkaka någon fiskrätt och kornagrynsgröt.

Då husbonden eller hans ställföreträdare hade ansvar för ordning och reda i arbetet samt även senare under gillet fick han nogsamt övervaka hur mycket envar tålde sprit och därefter bjuda arbetsfolket.

För dansen, som i regel trädde å lövad loge, var särskild speleman inkallad, han var med om kvällsvarden och blev för sin del av husbonden omhuldad så att humöret var på toppunkten.

Att dans och lek pågick till sena timme är säkert och då arbetsfolket fram å morgonen vandrade hem var många trötta efter en glad dag.

H. G. Z.

Ja så var slättern slutad och gårdens eget folk kunde ägna sig åt bärgning av höet, inga penningar hade utbetalats för arbetet, maten var gårdens egen leverans och det icke minsta ungdomen hade roligt på många sätt- de fick mäta sina krafter, de fick visa sin konst och färdighet, de fick träffas i den miljö där varande ungdom å landet hörde hemma.

Ovan beskrivna slättergille tillämpades såväl å herrgården som hos den mindre bonden, skillnaden var att antalet slättare varierade efter areal.

Seden sådan jag beskrivet den här ovan avtog så småningom och försvann totalt vid 1900 talets början, varför? jo ängs och madslätter upphörde, ängen lades ut till bete, maden odlades, höet togs in på hårdvallar å odlad jord och där kunde maskinerna kapa gräset, ängsslättern var förbi, nu är de kunnige / som folket uttalade det / skärvslättarne/ döda, deras välskötta liar har rostat.

Brötgille / då linet skulle brytas/

Större och mindre linodlare budade ortens ungdom till brötgille, det skulle vara hälften manliga och hälften kvinnliga, de manliga kallades /krossare/ de kvinnliga kallades /skavare/ de manliga fick lintotten utav sin partner /kvinnan/ som hämtat den hos mannen eller kvinnan som torkade linet, krossaren fick så fort sig göra lät bearbeta lintotten i sin krossbröta, partnern kom med en ny lintott och tog nu den ännu ofärdiga lintotten för att göra den fri från /chävor/ såliden finare skavbröta kvinnan använde, detta pågick tills linförådet var brytet och de vackra rena lintättarne låg väl inlagda i säckar.

Arbetet kunde börja vid full dager om morronen och fortsätta till sena kväll, de avbrott som gjordes var för intagning av mat och dryck, som forslades till den plats / basten/ eller /snuggan/ var belägen, efter slutat arbete börjades ätande och drickande av alla de rätter huset kunde anskaffa i likhet med vad som beskrivits vid slättergille, så dansades och lektes natten lång, det kunde hända att ungdomer gick direkt för att bryta nästa dag igen, det

blev även vid brötkalas en tävling emellan ungdomen, husbonden räknade själv in lintottarne, han granskade dem noga och gjorde sina anteckningar, då arbetet var slut kungjorde han vilket par som färdiggjort de flesta tottarne under dagen, det gällde att vara kunnig och att äga kraft i armen.

En 15-16 par kunde för dagen färdigbryta ett parlass fina lintåttar, några kontanta utgifter förekom ej, maten lagades av vad som fanns i hemmet, arbetet försiggick under glatt samtal då så många ungdomer kom tillsammans.

Vid dessa gillan hände mången gång att vänskap stiftades som höll livet ut, här fick såväl man som kvinna visa sina färdigheter i arbetet och det var ju mycket viktigt för livet i gamla tider.

Det sista brötgillet i denna orten, en omkrets på 20 km. avhölls 1905.

Så skall jag jag även omnämna ett annat ofta förekommande gille nämligen:

Ostagille:

Hur tidigt ostagillen började är jag ej säker på men på 1880- 1890 talet var det högsäsong här i orten.

Under gräsbetestiden, då mjölken var som bäst skulle osten göras, de som inga kor hade men deremot desto fler vänner sände bud till vännerna och sa som så- jag har tänkt göra mig en ost den eller den dagen, skulle Ni vilja ge mig litet mjölk? då dagen var inne sände vännerna barn, piga eller dräng iväg gående eller körande med dagens morrommjölk till den bedjande.

Buden blev bjudna på kaffe och dopp och hemkom med en inbjudan till givarna att infinna sig vid något bestämt klockslag, var mjölmängden stor bjöds hela familjen, var mjölmängd mindre bjöds enbart husmodern, var det nära släkt var ju både husbond och husmor i sällskap, 3-4 ostkunniga damer började tidigt på morronen att emottaga och förbereda osttillverkningen, då gästerna anlände bjöds de på kaffe och rikligt med dopp,

några av gästerna hade vid dessa tillfällen kakor med sig, det förekom bakeelse, sockerkaka, vetekaka, efter kaffet upptill 6 koppar pr. person med brännvin och utan, blev det paus någon timma då det rökades och pratades om grödan smörpriset giftermål m.m. så blev det smörgåsbord- bröd, smör, ål, rökt fårkött, lungmos, sill i alla former öl och om det var man i huset som använde starkt så skulle ju brännvinet vara med, så till sist gröten, det var ju det viktigaste på ett ostagille, gröten var också vid ostagille särskilt väl tillagad och god, ostagillegröt var ju kokt i söt vassle och varje sked gröt doppades i tjockvassle, på grötfaten innan de insattes på bodet ströddes kanel i ränder så att det bildade rutor, risgryn var ju finast till gröten, men förekom även korngryn och s.k. helgryn, grötsupen saknades heller inte, vid dessa gillan var ej regel att det skulle dansas, ty ungdom var här i minoritet, utan efter grötätandet bröt man upp och reste var och en till sitt.

Vid ett sådant ostagille kunde det bliva en 20 kg. ost, då så mycket mjölk bekommit blev ju sedermera en del ost avytt- rad för att skaffa penningar till något angelägnare i huset.

Ostagillen upphörde så småningom och var alldeles slut omkring 1910, penningtillgången blev rikligare de gamla ostkunni- ge damerna gick bort, bönderna fick ordnade mjölkleveranser till mejerier, arbetsbrist började bli känbar då småstugeinvånarna utdog, torparekontrakt förnyades ej, all ungdom utvandrade eller flyttade till städerna.

Några särskilda tal eller bordvisor känner jag ej till det förekom både tal och sång vid alla tillfällen då flera var församlade, ej håller någon rangskilnad förmärktes i dessa kret- sar, att den förmänsta gästen var den rikaste som skulle gå före till bordet var ju en uråldrig sed som förekommer ännu.

Det är att märka att här omtalade gäller rena bondlan- det utan något inslag av s.k. herrskap, det var bönder, torpare, yrkesmän och tjänstefolk.

De gillen jag nu försökt beskriva förekom intill sena tid och var mest kända ty de återkom årligen i byarna, så var mera sporadiska arbetssammankomster, här förekom s.k./körkalas / det var när ett hus skulle flyttas, själva kalaset var detsamma som här refererats om ostagille, de körande var ju äldre personer och dans förekom ej.

Flyttkalas- de som skulle flytta bad så många skjutsar att deras bohag kunde tagas med på en gång det kunde vara 3,4,5 skjutsar, kalaset blev detsamma.

Spantöl- då spanten restes å ett nybygge blev arbetarne bjudna på extra förplägnad, denna sed förekommer fortfarande här på landsbygden.

Kresningagille- då ett barn skulle /kresnas / ha namn, ställdes till med gille det blev släkt och nära boende, mat och dryck i överflöd, samt ibland även dans om det var flera ungdomer närvarande.

Bykegille-förekom också tidigare, ej sedan 1890.

Byagillen lever fortfarande, de går på tur och ordning varierande hos byns invånare, där förekommer byns angelägenheter mat och dryck samt dans och lek, byagille är numer utbytt emot byastämna, de dignande matborden har ju minskats på grund av kristiden byastämman blir mer och mer ett sammanträde utan dans och lek.

Detta var de sammankomster vi här betitlade gille eller kalas, vid alla gillen, utom slättergille, dansades och lektes inomhus d.v.s. i mangårdsbyggnaden, att det pyntades och gjordes så trevligt som möjligt är visst, musiken bekostade arbetstagaren, det var antingen fiol, klarinett eller dragharmonika, även förekom danslåtar på näver.

Ordet gille har här i orten många gånger utbytt emot ordet kalas eller kallas, kalas, tror jag är det rätta av vad som höres vid uttalet, de enda gångerna ordet gille uttalas bestämt är SLÄTTERGILLE : KRESNINGAGILLE: OSTAGILLE, alla de andra sammankomsterna blir här i östra delen av medelstad härad kalas, d.v.s. ovanligt med mat och dryck.

ACC. N:R M. 10249:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luvf. 49.

I mitt hem var 4 rum och kök med eldstad, 2 källrum, i

samtliga rum lövades vid midsommar och även i djurstallarna, det var bok, björk och lönnlöv, der öppna spisar fanns insattes en kopparkruka eller kopparkittel med mycket löv så att det fyllde hela eldstaden, så hängdes lökvistar här och där i rummen efter vars och ens tycke och smak, pigan prydde sitt och drängen sitt rum, dessa prydde också häst och kostallar, att bryta löv och pryda var midsommaraftons sista arbete före dansen kring majstängen.

Även plockades ängens blomster och bands kransar vilka hängdes särskilt invid sovplatserna, för ungdomen blev blommornas doft inspirerande på drömmar då framtida önskemål framstod mera tydliga och klara, dessa kransar kunde få hänga kvar till långt fram till höstrengöringen, i övrigt togs löven bort då de började vissna och skräpa.

Golven beströddes ej i mitt hem, golven var nästan övertäckta med mattor / de flesta s.k. trasmattor/ hentillverkade.

Dagligrummens golv skurades varje vecka d.v.s. kök och matrum, de övriga var tiden varierande beroende på hur mycket de användes.

Att golven tidigare varit beströdda med vit sand är säkert enl. utsägo, varför så gjordes känner jag ej till.

/ Vid renovering av Tvings prästgård, golvet i dagligrummet bröts upp, låg mycket vit sand under som trampats ned genom springor i golvet./

I detta hem var ett större festrum å väggarna här var ej tapeter de var vitmenade, en aln från golvet var en svart list dragen under denna list var i det vita inslaget blåa stjärnor, taket vitmenat, i de övriga rummen fanns tapeter, några tavlor att tala om fanns ej, några familjepotträtt och några oljetryck, däribland Kristusbilderna med törnekrona, en madonnabild, Sveriges regenter fr. Gustav Vasa - Oscar den II, samtliga bilder innefattande i hemgjorda mahognyramar.

Några bonader å väggar förekom ej, tapeter byttes vart 5 år och utvaldes då så tilltalande som möjligt, taken var överallt vitmenade på papp.

/Här får jag omtala att 1873 gjordes en större renovering å det hem jag här ovan beskriver, det synes här och där spår av hur det tidigare sett ut, väggarna har i samtliga rum varit vitlimnade taket har varit bart ty takbalkarna äro fasade i kanterna samt brunrökade, att här så tidigt moderniserades ståndsmässigt berodde på att gården ägdes en liten period av en kapten vid Kronobergs regem./

På samtliga bord fanns dukar grövre och finare linnedukar, allt hemvävet i olika mönster, vid fest eller högtid var alltid vita dukar förhärskande, på byråer var den s.k. toilettspegeln den förhärskande, därbredvid några familjekort i ramar av papp eller trä, någon nipperask, svampdosa samt en eller annan porslinsask, på chiffonjen stod tobaksshatull någon porslinsvas med tre till fyra sorters gräs uti i torkat tillstånd, på sådana bord som ej användes i dagligt bruk stod vaser av porslin eller krukor av koppar tomma om vintern, men om sommaren fylldes de av blommor från trädgården, det hände ibland att utav kringvandrande försäljare mor köpte någon konstgjord blombukett och plaserade i tomma vaser, mest för att gynna försäljaren.

I köket insattes järnkokspis 1879, den var tillverkad vid ett litet gjuteri i Lyckeby intill Karlskrona, men där var öppen härd också så att större kokkärl kunde sättas på trefot och uppvärmas.

I övriga rum var så kallade tegelspisar, de var murade med rör i samma stil som nuvarande kakelugnar, i dagligrummet utbyttes denna tegelugn emot en sättugn tillverkad i Örnö, den eldades i köket genom att det upptogs hål i muren och sättugnen förlängdes, även denna anordning fick 1912 vika för en öppen rörspis av vit tegel, samtliga tegelspisar är år 1915 utbytta mot moderna kakelugnar.

Små järnkaminer användes ibland framför tegelspisen för att spara ved och då särskilt i sovrum där värme önskas endast vid läggdags.

Belysning var fotogenlampor och ljus, det var lika lampor som jag nedskrivet enl. Vallins utsago, men det fanns en bordslampa, det var en s.k. rundbrännare, foten var av gjutjärn en kvinna i vid mantel som uppbar själva oljehuset av glas, kring lågan var 10 linjers lampglas, däröver vit porslinskupa, själva vecken kunde med skruv sänkas och höjas, detta var den största ljuskälla i mitt hem intill 1898 då taklampor med glasprismar och kryseduller upphängdes i varje rum, men de små blecklamporna fick tjänstgöra i ställarna intill 1910 då en bättre typ av lycktor kom i marknaden.

I detta hem insattes el-belysning 1918.

Blommor fanns under sommaren i varje rum, till detta hem hörde en efter den tiden ovanligt vacker trädgård med många slags perena arter, blommor fanns från tidiga vår till sena höst.

Krukväxter inne fanns också, det var de mest denna tid gängse calla, begonior, myrten, blodsdroppar, kristikorsblomma, att stjälka avlägga var mycket turligt ansågs det.

Jag känner ej till några större prydnader vid någon särskild tid i mitt hem utom vid något dödsfall, då pryddes det rum den döde låg i med vita lakan, hela väggfälten och även fönstern överhängdes med vita lakan, i dessa instacks här och där små kvistar av buxbom, ljus brann dag och natt vid den dödes huvud, ljus i vackra mässing eller malmstakar, att den döde skulle vila i sitt hem tills begravningsdagen har fortsatt till och med 1935 då gravkapell byggdes vid Tvings kyrka.

Jag vill tillägga att begravningsdagen var alla möbler i hela huset täckta med vita överdrag.

Vad jag nu här berättat är från mitt föräldrahem och omfattar tiden 1886 - 1900, därefter förändrades mycket i hemmet i vissa avseende, möbleringen förändrades, tavlor och prydnadssaker tillkom, hårdas s.k. korbmattoner inköptes, gardiner och dukar fick andra färger genom inköp av fabriksvara, min mor var död och hemslöjden avstannade i detta hem.